CONCLUSIONS

Per un nou contracte intergeneracional

Carles Feixa Pàmpols, Gemma Sendra Planas

Fotografia de Marta Mas Girones

Aquest article té per objecte fer balanç de les aportacions dels joves autors i autores dels 10 textos que composen el monogràfic especial de la revista IDEES, tot posant-les en relació amb la idea original del projecte YOUTH ACT!, impulsat per la càtedra Re|Generation UPF i pel Consell de la Joventut de Barcelona, en l'horitzó d'un nou contracte intergeneracional a la sortida de la pandèmia de la COVID-19.

La càtedra Re|Generation UPF es va constituir el desembre de 2020, amb la col·laboració del Consorci de la Zona Franca (CZF) de Barcelona, per tal de promoure activitats de recerca i transferència entorn els reptes globals, la governança urbana i el benestar planetari. Aquest darrer concepte s'inscriu en una iniciativa institucional de la Universitat Pompeu Fabra per tal de definir la seva funció en la societat. El benestar planetari s'entén com "l'estàndard de benestar més alt possible per a éssers humans i no humans i els seus sistemes socials i naturals. Aquesta definició suposa que podem esperar créixer en harmonia amb altres éssers humans i no humans, només mitjançant una atenció judiciosa a les institucions polítiques, legals, econòmiques, culturals i socials que configuren els sistemes naturals de la Terra. La iniciativa fa que la identificació d'estratègies que promoguin el benestar planetari requereixi una combinació d'investigació orientada a

l'impacte amb activitat multidisciplinària i interdisciplinària per integrar la iniciativa" [1].

La Càtedra va néixer just al mig d'una pandèmia que ha paralitzat la nostra economia i ha confinat la societat a nivell global. Una pandèmia que ha posat en dubte un model econòmic basat en una producció deslocalitzada i una distribució obligada a un flux constant i globalitzat; ha posat de manifest la fina línia existent entre protecció social i la pèrdua de drets i llibertats: i també, ha posat de relleu la creixent desigualtat entre i dins de les nostres societats. Sortir de la crisi no és tornar on érem. Estem obligats a repensar models amb criteris d'equitat i sostenibilitat. A redefinir nous models sostenibles social, ecològicament i econòmicament.

Al llarg d'aquests mesos hem pogut veure el rol actiu i encoratjador de la ciència, no només per la capacitat de buscar solucions, sinó també per la seva capacitat de treballar coordinadament, creant un sistema cooperatiu, en xarxa, capaç de sumar intel·ligències i compartir informació. La ciència ha estat la resposta. I de ben segur ho seguirà sent en tots i cada un dels reptes que com a societat tenim al davant. El treball articulat, transdisciplinari i compartit de milers de científics és la millor aposta i també la millor esperança. És amb aquest objectiu que des de fa uns anys la UPF ha impulsat el projecte de Benestar Planetari, projecte que en aquests moments comença a prendre forma en l'antic Mercat del Peix i dins de la Ciutadella de Coneixement. Una aposta que pretén crear un gran centre de recerca que de i des de Barcelona contribueixi a construir una millor societat i un millor planeta. I és també amb aquest objectiu que la càtedra Re|Generation UPF es proposa transferir aquest coneixement a les diferents capes de la societat, provocar el debat, interpel·lar als diferents actors, posar l'Agenda i els reptes a l'abast, fer-los interactuar i assumir que la recerca d'aquest nou model que necessitem només serà possible si convertim aquest capital d'innovació sostenible en estructura econòmica i d'ocupació, si ens comprometem amb enfortir l'estat del benestar i les estructures democràtiques. Si apostem per un futur compartit i basat en l'equitat.

> Sortir de la crisi no és tornar on érem. Estem obligats a repensar models amb criteris d'equitat i sostenibilitat, i a redefinir nous models sostenibles socialment, ecològicament i econòmicament

YOUTH ACT! ha estat el primer projecte de la Càtedra, coorganitzat i compartit amb el Consell de Joventut de Barcelona (CJB). Aquesta ha estat una decisió conscient i compromesa, convençuts que qualsevol futur passa pels joves. En uns moments en què els fons europeus "Next Generation" apel·len directament a les noves generacions, és fonamental que se'ls tingui en compte en la presa de decisions. Són les persones joves entre 20 i 35 anys les que han de marcar les prioritats, l'agenda i els reptes que hem d'abordar. Ells i elles són el futur però també el present. I per tant, el seu capital social i cultural marca els fonaments dels canvis. És a partir dels problemes que ells i elles identifiquen que la Càtedra ha de construir la seva Agenda. És a partir de les seves propostes que la ciència i la innovació han d'ajudar a desenvolupar les noves respostes.

La triple crisi de la joventut

Des que ara fa un any, el juny de 2020, va finalitzar el confinament domiciliari iniciat amb l'estat d'alarma el març anterior, la joventut ha estat al centre dels debats sobre la pandèmia i les seves conseqüències socials. Certament, el jovent no va ser el grup d'edat més directament afectat pel coronavirus, però sí que podria tenir greus afectacions per les seves conseqüències econòmiques, socials i psicològiques. El director de la revista *The Lancet* va proposar el concepte de sindèmia com el més adient per descriure la situació, que no es podia abordar des d'una perspectiva estrictament sanitària sinó tenint en compte la seva dimensió global:

Les sindèmies es caracteritzen per interaccions biològiques i socials entre condicions i estats, interaccions que augmenten la susceptibilitat d'una persona a emmalaltir o empitjoren els seus resultats per a la salut (...) La crisi econòmica que avança cap a nosaltres no la resoldrà un medicament ni una vacuna. Cal res menys que la reactivació nacional. L'aproximació a COVID-19 com a sindèmia comporta una visió més àmplia, que inclogui l'educació, l'ocupació, l'habitatge, l'alimentació i el medi ambient. Veure la COVID-19 només com una pandèmia exclou una perspectiva tan amplia però necessària (Horton, 2020: 874) [2].

La sindèmia va esdevenir un camp de batalla per la societat civil, amb interessos territorials i generacionals contraposats, però també amb incentius vers a una major cooperació internacional com la millor manera per afrontar-la [3]. Especialment durant aquests darrers mesos les persones joves han estat víctimes de generalitzacions i culpabilitzacions abusives pel que fa a comportaments incívics en l'espai públic i en l'oci nocturn, generant problemes de comunicació intergeneracional que la mateixa Agència de Qualitat i Avaluació Sanitària ha posat de relleu en un recent informe [4].

El propòsit principal de la iniciativa YOUTH ACT! és transformar aquest problema en una oportunitat, tot apostat per les noves generacions com a generadores d'idees i propostes que la societat hauria d'escoltar i en la mesura del possible aplicar. La major part dels textos del monogràfic fan referència a una conjuntura marcada per la COVID-19, que apareix alhora com un problema i com una oportunitat. Com un problema, perquè ha visibilitzat situacions de desigualtat i precarietat que afectaven determinats sectors de la societat, generant situacions d'injustícia personal, social i ambiental, que es poden concebre com a formes d'injustícia o inequitat intergeneracional. Com una oportunitat, perquè la sortida de la pandèmia permet abordar alguns reptes de fons –com l'emergència climàtica, la desigualtat de gènere o la reforma educativa– que fins ara no es percebien com a urgents, malgrat que determinats sectors juvenils duien temps reclamant el seu abordatge.

Els textos fan referència a diferents crisis que s'entrecreuen en el present per a tota la societat, però que afecten de manera especialment intensa les noves generacions. En voldríem destacar tres: la crisi econòmica que ve del passat, la crisi sanitària que s'experimenta en el present, i la crisi climàtica que es projecta sobre el futur. La crisi

econòmica fa referència a l'impacte del col·lapse financer internacional iniciat el 2008 en forma d'atur, precarietat laboral, temporalitat i minva de drets laborals: quan la societat es començava a recuperar la crisi, el coronavirus planteja l'amenaça d'una nova recessió, que intensifica els problemes estructurals del mercat laboral juvenil, marcat per la precarietat i l'obsolescència. La crisi sanitària fa referència a la dimensió global –pandèmia– i integral –sindèmia– del coronavirus, i a les desigualtats nord-sud, de classe, gènere i edat que ha visibilitzat. La crisi climàtica es relaciona directament amb la crisi sanitària i posa de manifest una bretxa generacional (doncs no abordar-la decididament en el present hipoteca el futur de les noves generacions).

> Les persones joves han estat víctimes de generalitzacions i culpabilitzacions abusives, generant problemes de comunicació intergeneracional

Per tal de superar aquestes tres crisis, els textos proposen noves lògiques –noves epistemologies–, de les quals en podem destacar tres. En primer lloc, la lògica de les cures (posant al centre la cura de les persones, de les comunitats i del paisatge). En segon lloc, la lògica de la co-creació (fomentant models cooperatius en l'àmbit econòmic, democràtic i cultural). En tercer lloc, la lògica de la innovació (basada en la recerca de nous formats en l'àmbit educatiu, tecnològic i territorial).

Propostes juvenils per encarar el futur

L'Agenda que l'Àgora de 100, formada per 50 acadèmics i 50 activistes d'àmbits professionals i de procedències diverses, ha proposat no són temes que ens resultin desconeguts, però prenen rellevància en el moment que els destaquen com a fonament i estructura d'un futur: el seu futur. La demanda és clara. Com donar-li forma, com desenvolupar-la i consolidar-la és el repte que ens hauríem de marcar pels propers anys. En el qual s'haurien d'implicar les empreses, sindicats, institucions, acadèmics i actors socials, per dotar de contingut polític, forma legal i estructural a tots i cada un d'aquests reptes. L'Àgora de 100 ens trasllada la responsabilitat i ens urgeix a bastir un nou contracte social, un nou pacte intergeneracional i una nova agenda política. A repensar i assumir un model en el qual el creixement només serà possible si va acompanyat d'una transformació sostenible. Aquestes són les demandes. A partir d'ara haurem d'articular les respostes. Perquè com diu el títol d'aquest fòrum, allò que ens presenten és més que una llista o una Agenda. Són les condicions de "Youth Act! El jovent actua: Joves en lluita per la justícia global":

- Reduir les desigualtats socials per aconseguir crear una societat més justa i on poder desenvolupar projectes de vida dignes: posar fi al treball precari –temporalitat, baixos salaris, jornades a temps parcial, excés d'hores no cotitzades i control en el lloc de treball–.

- Reformar la fiscalitat, amb criteris de justícia social i progressivitat econòmica i financera.

- Desenvolupar un nou marc de drets ciutadans: energètics, d'habitatge, d'alimentació sostenible i d'una renda mínima garantida.

- Exigir un major control públic sobre la transició energètica i l'explotació i gestió dels recursos i residus, implementant taxes per penalitzar la manca de transició.

- Fer una aposta per la sobirania alimentària, i per establir circuits de comerç de proximitat, desincentivant (o fins i tot taxant) el consum de productes molt processats.

- Identificar les empreses partícips d'espoli i comunicar la traçabilitat dels productes comercialitzats en el nostre entorn.

- Impulsar la descentralització, cooperació i coordinació de nodes territorials.

- Garantir el transport públic, sostenible i el transport compartit.

- Implantar la Llei de canvi climàtic (2017). Fomentar el cooperativisme i la cooperació energètica amb el territori.

- Fer una aposta clara per construir una societat intercultural i decolonial.
  Donar visibilitat i reconeixement de les minories.

- Formar en masculinitats crítiques, rols de gènere, orientacions sexuals, així com en la prevenció del racisme estructural i d'altres violències a tots els nivells educatius i en entitats, moviments socials i partits polítics.

- Revisar de protocols sobre agressions des d'una mirada de bé comú i establir controls sobre la reincidència des d'un major seguiment.

- Crear una oficina de drets digitals que vetlli pels drets de la ciutadania i pugui revertir els abusos de poder de les grans corporacions tecnològiques, assegurant la privacitat i la protecció de dades, la reparabilitat i la no-obsolescència programada.

- Promoure l'organització de congressos o fires sobre alternatives tecnològiques i facilitar opcions de programari lliure.

- Generar un nou codi ètic que parteixi d'una clara i consensuada concepció de la llibertat d'expressió.

- Crear, també, una comissió de fact-checking amb voluntat d'abast i impacte.

- Augmentar la dotació de recursos a l'educació pública, enfortir els equips (multidisciplinaris) dels centres i acabar amb la segregació.

- Connectar l'escola amb l'entorn i els agents que el conformen (entitats, associacions i altres). Obrir l'educació més enllà dels murs dels equipaments, fomentant la reapropiació de l'espai públic i fomentant una major consciència de comunitat.

- Assegurar que els concursos públics (i les contractacions) trenquen amb l'esquema heteropatriarcal, generacional i garanteixen una paritat real de classe, gènere, diversitat de procedència i edat.

- Impulsar estratègies d'accés i de democratització cultural a tots els ciutadans: Promoure un abonament cultural que es pagui en funció de la renda.

Conclusió: vers un nou contracte intergeneracional

La publicació d'aquest monogràfic a la revista IDEES del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis no és casual. Des de la seva creació, el CETC ha tingut en la joventut un dels miralls sobre els quals projectar la reflexió sobre els temes contemporanis que afecten el nostre país. El 1993 el centre va promoure un informe sobre les noves generacions, coordinat per Jordi Vila-Abadal, amb un grup de treball del qual va formar part el primer autor d'aquest text, donant com a resultat el llibre *La joventut, entre l'encant i el desencant* [5]. El 2014 es va dur a terme una enquesta entorn els valors emergents de la joventut, coordinada per dos joves investigadors, els resultats de la qual es van publicar en la revista IDEES amb el títol *Generació 2014: Els joves catalans davant del mirall* [6]. Així doncs, l'actual és un nou intent d'enfocar la problemàtica de les noves generacions. Tanmateix, aquest no és un monogràfic sobre la joventut, sinó un monogràfic en què algunes veus juvenils reflexionen sobre el present i el futur de la societat i del planeta. No pretén analitzar com la societat, l'activisme o l'acadèmia veuen el jovent, sinó com el jovent veu la societat a partir de lents bifocals, activistes i acadèmiques alhora.

Un dels elements que sorgeix en els textos de manera implícita –i en algun cas de manera explícita– és la idea de contracte, pacte, acord o perspectiva intergeneracional. Es parteix de la constatació d'una situació de manca de justícia intergeneracional, en relació a les dificultats de la gent jove per seguir estudiant, per accedir a una feina digna, a un habitatge independent, per poder emancipar-se, per assegurar el futur del planeta en el qual hauran de viure, per influir en les decisions polítiques, per fer sentir la seva veu més enllà dels estereotips amb els quals sovint se'ls representa (que gairebé sempre se centren en les seves maneres de divertir-se i no en altres aspectes estructurals de les seves vides). Els textos recorden també que la justícia intergeneracional és una altra cara de la justícia climàtica o ambiental, de la justícia de gènere o interseccional, i de la justícia global o territorial. Cuidar el planeta, cuidar les societats i cuidar les persones es tradueix en cuidar-nos solidàriament entre les generacions.

> La crisi sanitària i climàtica ha accelerat la urgència de repensar els acords intergeneracionals i revertir les desigualtats i els danys a la sostenibilitat com a camí per crear un marc de convivència

En la major part de societats la cura intergeneracional es feia a l'interior de la família i de la tribu, en un acord tàcit segons el qual els majors cuidaven als menors per tal que quan fossin vells rebessin les seves cures. Amb la creació del *welfare state* als països occidentals després de la II Guerra Mundial, bona part d'aquestes cures les van assumir els poders públics a través dels impostos i del sistema públic de pensions, malgrat les nombroses diferències entre els models liberals, socialdemòcrates i familistes analitzats per Esping-Andersen [7]. El desmantellament desigual de l'estat del benestar impulsat pel neoliberalisme, sobretot arran de la caiguda del mur de Berlín, de la crisi financera del 2008, i de la fi del bonus demogràfic amb el procés d'envelliment de la població, ha posat en crisi aquest sistema de solidaritat intergeneracional, fent subsidiaris el jovent i la gent gran.

La crisi sanitària i climàtica ha accelerat la urgència de repensar els acords intergeneracionals, de revertir les desigualtats i els danys a la sostenibilitat, com a camí per crear vincles i un marc de convivència per aquells i aquelles que avui es veuen sense futur. Els quals són (també el nostre) futur, i amb els quals hem de començar a construir (més que lluitar) un nou pacte que ens compromet i responsabilitza a tots.

upf. Universitat Pompeu Fabra Barcelona

CONSORCI barcelona ZONA FRANCA

REFERÈNCIES

1 — Antó, J. M. et al. (2021). The Planetary Wellbeing Initiative: Pursuing the Sustainable Development Goals in Higher Education. *Sustainability*, 13(6), 3372. Disponible en línia.
2 — Horton, R. (2020). COVID-19 is not a pandemic. *The Lancet*, 396. Disponible en línia.
3 — Pleyers, P. (2020). The Pandemic is a battlefield. Social movements in the COVID-19 lockdown, *Journal of Civil Society*. Disponible en línia.
4 — Lupresti E., Botella T., Almazán C. i Montané C. (2021). *Abordatge social de la COVID-19*. Barcelona: Agència de Qualitat i Avaluació Sanitàries de Catalunya. Departament de Salut. Generalitat de Catalunya. Disponible en línia.
5 — Vila Abadal, J. (1993). *La joventut, entre l'encant i el desencant*. Barcelona: Pleniluni-CETC.

6 — Aldomà, A. i Barqué, A. (2014). Generació 2014: Els joves catalans davant del mirall. *Idees. Revista de Temes Contemporanis*, 39. Disponible en línia.
7 — Esping-Andersen, G. (2002). Towars the Good Society, Once Again? Why We Need a New Welfare State?, *Oxford Scholarship On Line Monographs*, 26, 1-26.

Carles Feixa Pàmpols
Carles Feixa Pàmpols és director científic de la càtedra Re|Generation, catedràtic d'antropologia de la Universitat Pompeu Fabra i membre del grup de recerca sobre Joventut, Societat i Comunicació (JOVIScom). Ha estat vicepresident del comitè d'investigació sobre Sociologia de la Joventut de la International Sociological Association i consultor sobre polítiques de joventut d'organismes com Nacions Unides, el Consell d'Europa, l'Organització Iberoamericana de Joventut, l'Institut de la Joventut i l'Agència Catalana de la Joventut.

Gemma Sendra Planas
Gemma Sendra Planas és directora executiva de la càtedra Re|Generation i regidora de l'Ajuntament de Barcelona. Ha estat directora de l'àrea de cultura del Centre d'Estudis i Planificació, gerent del Teatre del Liceu i del MACBA, directora del Centre Global de Salut Social de Sant Pau i Secretaria General de Cultura de la Generalitat de Catalunya.